

Venkovské školičky, nebo brownfieldy?

Ivan Ryšavý

Budou v malých obcích dál skomírat na úbytě malotřídní školy, aby leckde nenávratně dospěly k zániku? A jak na venkově naložit s budovami, v nichž se sice ještě před pár lety učilo, ale dnes už leckde kvůli svému neudržovanému stavu přebírají roli brownfieldů? Tedy podobně jako někdejší, nyní však už nevyužívané zemědělské areály, rozpadající se špejchary či jiné bývalé hospodářské objekty?

S polek pro obnovu venkova ČR (SPOV) spolu se školskou komisí Svazu měst a obcí ČR (SMO) a českobudějovickým Zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Střediskem služeb školám by po dlouhých předchozích diskusích na toto téma chtěly přejít už k prvním praktickým krokům ke vzniku »otevřené školy« neboli »školy komunitního typu«.

Chystaný projekt podle předsedkyně školské komise SMO PhDr. Marcely Štikové napomůže k využívání stávajících, avšak také zaniklých škol v menších venkovských obcích a postupně z nich vytvořit střediska setkávání lidí všech věkových kategorií.

PŘÍNOSY MAJÍ BÝT KONKRÉTNÍ

»Stávající školy mohou dětem v jejich volném čase i dospělým nabídnout vlastní aktivity, které mají k dispozici,« poznamenává doktorka Štiková. Přitom se hovoří i o těchto předpokládaných výsledcích při využívání budov stávajících malotřídních škol:

- * zvýšení zaměstnanosti pedagogů, absolventů škol;
- * snížení obav rodičů o děti při jejich cestě do měst za mimoškolními aktivitami;
- * zpřístupnění zájmových a sportovních kroužků i dětem ze sociálně slabých rodin a komunit;
- * využití volného času dětí v místě bydliště;
- * snížení kriminality mládeže a počtu drogově závislých mladistvých;
- * zachování budov škol a školních zařízení sloužících dětem;
- * úspora státních prostředků při dalším obnovování škol v případě nárůstu populace;
- * rekvalifikační a jazykové kurzy pro veřejnost, kurzy keramiky, programování, využití knihoven, prostory pro spolky (hasiči, ženy apod.), pořádání výstav a příležitostních setkání atd.

K podobným účelům mohou sloužit i budovy zaniklých škol. Ty ovšem podle doktorky Štikové lze přebudovat třeba také na centra pro seniory (s lůžkovou částí nebo jako denní stacionář) či na vzdělávací místa pro občany z místa i širšího okolí.

VLKOV BY OCENIL SPECIÁLNÍ DOTAČNÍ PROGRAM

Ve Vlkově (370 obyvatel) na Náchodsku o jednotřídku přišli už před 32 roky. Budova zůstala prázdná, jen v bývalých kabinetech se usídlila obecní knihovna, zatímco někdejší učitelský byt je obcí pronajímán. Silný vztah k budově »své« školy občané projevíli v roce 2004, kdy - jak připomíná starosta Ing. František Rezek - ji chtěl bývalý starosta prodat. V obci se proti tomu vzedmula vlna odporu, došlo i na petici a rezignaci některých zastupitelů a nakonec až na mimořádné místní volby. Už krátce po nich nové zastupitelstvo připravilo besedu s občany na téma dalšího využití budovy.

V září 2006 obec oslovila Centrum evropského projektování (CEP), které se mj. soustřeďuje i na podporu zavádění principů místní Agendy 21. CEP v pilotním projektu na prosazování principů trvale udržitelného rozvoje pomohlo obci s anketou, v níž se obyvatelé Vlkova vyslovovali i k budoucímu využití školní budovy. Z ankety vyplynulo přání, aby přízemí sloužilo místním nekomerčním aktivitám, přičemž konkrétní projekty patrně vzejdou v nejbližší době z plánovaného setkání vedení obce s občany. Například Tělocvičná jednota Sokol spolu se Sborem dobrovolných hasičů a Mysliveckým sdružením Paseky chce v bývalé škole vytvořit kulturní a společenské centrum pro setkávání všech generací a různých zájmových skupin. Maminky, členky TJ Sokol, by tam rády založily »mateřský klub«, zatímco hasiči a myslivci připravují zájmové kroužky. Obec by však rovněž chtěla s podporou Muzea východních Čech v Hradci Králové zachovat v prvním patře unikátní historickou školní učebnu a zpřístupnit ji veřejnosti.

Nedostatek peněz ovšem vlkovské zastupitelstvo přiměl upřednostnit dostavbu obecního úřadu a sociálního zařízení pro sokolovnu. Náklady na rekonstrukci přízemí školy by totiž vyšly na nejméně 0,7 mil. Kč a s historickou učebnou dokonce na více než milion. »Myslím si, že stejně jako my i další venkovské obce by určitě uvítaly dotační titul na oživení budov bývalých malotřídních škol,« poznamenává Ing. František Rezek.

JDE I O REVITALIZACI ÚZEMÍ

RNDr. Zita Kučerová a Bc. Ladislav Mlejnek z Centra evropského projektování soudí, že Vlkov jako obec s méně než 500 obyvateli by mohl získat dotaci z Programu rozvoje venkova (opatření 3.2.1 Obnova a rozvoj vesnic, občanské vybavenosti a služby). »Obce nad 500 obyvatel mohou usilovat o dotaci podobného charakteru z Regionálního operačního programu Severovýchod 2007-2013, konkrétně z prioritní osy II Rozvoj městských a venkovských oblastí,« upozorňují oba pracovníci CEP.

»Stát i kraje budou v programovacím období 2007-2013 podporovat projekty řešící rekonstrukci či revitalizaci nevyužitých objektů. Tato podpora je důležitá, protože tzv. brownfieldy jsou neatraktivní, obtížně využitelné a časem ztrácejí svoji hodnotu. Složitost jejich řešení, nejistoty, zvýšená rizika a náklady spojené s jejich revitalizací odrážejí soukromý kapitál od aktivní ekonomické intervence. A to právě vyžaduje různé formy veřejné intervence, aby se odbouraly bariéry bránící jejich rozvoji a nastartoval se proces jejich znovuvyužití,« tvrdí RNDr. Zita Kučerová a Bc. Ladislav Mlejnek.

POMOCI MŮŽE TAKÉ NVF

Pomoci malým obcím by mohl také Národní vzdělávací fond (NVF). Jak uvedl jeho manažer pro Public Relations Ing. Hugo Roldán, NVF nabízí užitečné koncepční a metodické materiály, příklady dobré praxe, kontakty na krajské rady pro rozvoj lidských zdrojů atd. Výstupy ze vzdělávacích projektů, na nichž NVF pracuje, lze nalézt na jeho internetových stránkách nebo na portálu Projekt Kvalita v dalším vzdělávání (viz box).

Inženýr Roldán připojuje i některé praktické rady: »K úspěchu podobných projektů jsou, zjednodušeně řečeno, zapotřebí dvě základní věci. Kvalitní nápad, který bude funkční i po ukončení finančního zajištění ze strukturálních fondů a bude poskytovat obci nebo jejímu širšímu okolí aktivitu nebo typ služeb, jež zvýší kvalitu života v dané lokalitě. Druhou podmínkou jsou lidé uskutečňující tuto myšlenku. Stejně tak je nutné, aby aktivita byla v souladu s rozvojovou strategií regionu a například se nepřekrývala s podobnými či dokonce totožnými aktivitami na stejném území či v jedné lokalitě.«

NVF poukazuje i na to, že už začala školení pro lidi, kteří zpracovávají i projekty obcí. Vysláním pověřeného pracovníka na školení si obec zajistí snazší administraci projektu a její soulad s pravidly. Důležité je předem si ověřit zájem o projekt mezi občany. V neposlední řadě je klíčovým faktorem jasná představa o finanční náročnosti zamýšleného projektu a z ní vyplývající návrh reálného rozpočtu včetně zajištění peněz na kofinancování. »V tomto ohledu je nutné zohlednit rozdílnost způsobu financování prostřednictvím ESF, kde je možnost zálohových plateb, a z Evropského fondu pro regionální rozvoj, kde se finanční prostředky proplácejí až zpětně« dodal Ing. Hugo Roldán.

CO BY NEMĚLO OBEC ZASKOČIT

Na jeho slova navázala PhDr. Marcela Štiková. »Při výběru škol pro tyto projekty by prvním předpokladem měla být vlastní iniciativa a zájem představitelů obce i skupin potenciálních uživatelů. Dalšími kritérii může být konkrétnost aktivit, tolerance rozdílností a odlišností, rozhodování na bázi dohody apod. Vedení žádné obce však nesmí zapomenout ani na fakt že po ukončení projektu bude financovat provozní náklady na tyto aktivity ze svého rozpočtu. Už jsme dohodnuti s českobudějovickým Zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Střediskem služeb školám, že při přípravě podobných projektů obcím začne metodicky pomáhat,« uzavřela předsedkyně školské komise Svazu měst a obcí.

Některé adresy, kde lze nalézt informace, inspiraci a poučení

Spolek pro obnovu venkova ČR - www.spov.org

Centrum evropského projektování - www.cep-rra.cz

Evropský sociální fond v ČR - www.esfcr.cz

Národní vzdělávací fond - www.nvf.cz

Inspirační databanka projektu Institut trhu práce - www.topregion.cz

Projekt Kvalita v dalším vzdělávání - www.kvalitavzdelavani.cz

Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Středisko služeb školám České Budějovice - www.zvas.cz

Ministerstvo zemědělství - www.mze.cz

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy - www.msmt.cz

Ministerstvo pro místní rozvoj - www.mmr.cz

Ministerstvo práce a sociálních věcí - www.mpsv.cz

Co ministerstva sdělila k možnostem podpory menších obcí při dalším využívání jejich škol

* Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV): V novém programovacím období EU jsou rekvalifikační kurzy chápány jako nástroje aktivní politiky zaměstnanosti a budou v gesci úřadů práce. Obce však mohou s úřady práce na pořádání těchto kurzů (i v budovách svých škol) spolupracovat, ale závisí to na aktivním přístupu samospráv. Pokud jde o vzdělávací kurzy, MPSV doporučuje obcím využít možností Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ) 2007-2013 (MPSV je jeho řídicím orgánem). Obecně se v něm budou moci stát žadateli i malé obce. Pokud by se však projekt týkal pouze úzké a malé skupiny obyvatel, lze jej předložit v rámci opatření 3.1 do Fondu malých projektů (obdobu globálních grantů v dobíhajícím OP Rozvoj lidských zdrojů). Jestliže by Spolek pro obnovu venkova spolu se Svazem měst a obcí usiloval o využití škol v malých obcích k dalšímu vzdělávání obyvatelstva, zejména lidí, kteří předčasně a bez dokončené kvalifikace opustili vzdělávací systém či jsou sociálně a zdravotně znevýhodněni, pak MPSV doporučuje zaměřit se na vzdělávání sociálně vyloučených. Obce mohou být příjemci dotace v rámci OP LZZ v těchto opatřeních: - 3.1 Podpora sociální integrace a sociálních služeb; - 3.2 Podpora sociální integrace romských lokalit; - 3.3 Integrace sociálně vyloučených skupin na trhu práce; - 3.4 Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce a sladění pracovního a rodinného života; - 4.2 Posilování institucionální kapacity a efektivnosti samosprávných celků. Pracovní verze OP LZZ by již od konce srpna měla být známa, první výzvy lze očekávat ve 4. čtvrtletí 2007.

* Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT): Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK - MŠMT je jeho řídicím orgánem) je sice v prioritní ose 3 zaměřen na další vzdělávání, ale tato osa umožní pouze tvorbu vzdělávacích programů a jejich pilotní ověření, nikoliv tedy další vzdělávání dospělých. MŠMT zatím nedisponuje žádným dotačním titulem, který by umožnil podpořit obce při dalším vzdělávání venkovského obyvatelstva. Pokud by v obcích byl zájem občanů o celoživotní vzdělávání, pak MŠMT obcím radí, aby spolupracovaly jen s těmi externími firmami, jež mají od ministerstva příslušnou akreditaci.

* Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (MMR): Pokud jde o podporu z Evropské unie v období 2007-2013, jsou pro malé obce (do 500 obyvatel) určeny prostředky Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) v rámci Programu rozvoje venkova ČR, který je řízen Ministerstvem zemědělství ČR. Na dané aktivity je možné čerpat finance z opatření 3.2.2 Občanské vybavení a služby. Z prostředků strukturálních fondů, konkrétně Evropského fondu pro regionální rozvoj, bude možné čerpat finanční prostředky prostřednictvím regionálních operačních programů (ROP) v rámci priorit zaměřených na podporu rozvoje venkova či integrovaného rozvoje území - ovšem jen obcemi (či jimi zřizovanými organizacemi) nad 500 obyvatel. Na uvedené aktivity obcí při využívání školních budov by se mohly vztahovat následující oblasti podpory v jednotlivých ROP (protože však o jejich konečném znění stále probíhá vyjednávání s Evropskou komisí, je možné, že zaměření některých z oblastí podpory ještě dozná změn; podporu pro zamýšlené projekty je vhodné podrobněji konzultovat s pracovníky řídicího orgánu ROP pro daný region): - ROP Střední Čechy: Oblast podpory 3.3 Rozvoj venkova; - ROP Jihozápad: Oblast podpory 2.2 Revitalizace částí měst a obcí; - ROP Severozápad: Oblast podpory 2.2. Investice pro zlepšení fyzické infrastruktury, Oblast podpory 2.4 - Rozvoj infrastruktury pro sociální integraci; - ROP Severovýchod: Oblast podpory 2.3 Rozvoj venkova; - ROP Moravskoslezsko: Oblast podpory 4.1 Rozvoj venkova; - ROP Střední Morava: Oblast podpory 2.3 Rozvoj venkova; - ROP Jihovýchod: Oblast podpory 3.3 Rozvoj a stabilizace venkovských sídel. MMR chce i v roce 2008 pokračovat v podpoře státního programu Program obnovy venkova. V rámci jeho dotačního titulu č. 2 MMR podporuje aktivity spojené se začleňováním dětí a mládeže od života obcí. Jde o zřizování zařízení k využití volného času mládeže nebo jejich obnovu. MMR v minulých letech připravovalo program na využití prázdných objektů na venkově, a to nejen starých škol, ale i zemědělských a jiných objektů, které ztratily svoji původní funkci. Bohužel pro tento program nebyla nalezena dostatečná podpora.